

SYSTEMAATTISTA SANASTONOPETUSTA SUGGESTOPEDIAN KEINAIN

Sanastonopetus jää suomen kielen alkuperäisessä opetuksessa helposti toisarvoiseen asemaan, kieliopin opettamisen varjoon. Perusoppikirjat ovat kielioppipainotteisia ja tarjoavat sanaston opettamiseen niukasti materiaalia. Aalto (1994: 93–117) kaipaa suomen kielen sanaston opetukseen systemaattista otetta ja uusien oppimisnäkemysten mukaisia menetelmiä. Tässä kirjoituksessa selvittelen, miten sanastoa opetetaan suggestopedisella menetelmällä.

Kerron aluksi lyhyesti suggestopediasta ja siitä aivojen toimintaa koskevasta tutkimustiedosta, johon suggestologia ja suggestopedian teoria perustuvat. Tieto sugges-

topedisen opetuksen aivofysiologisesta perustasta selittää omaalta osaltaan sen saavuttamat tulokset kielen ja siis myös sanaston opetuksessa. Sitten käsittelemme sanaston opettamista yhden suggestopedisen sykli-esimerkin valossa.

OPPIMINEN JA MIELIKUVAT

Ihmisen tiedetään käyttävän vain murtoosan henkisestä kapasiteetistaan elämänsä aikana. Koska ihmismielen rakenne on ollut pitkälti tuntematon, oppimisen ja luovan toiminnan prosessi on jäänyt

▷

vähemmälle huomiolle (vrt. Lindh 1995: 11).

Aivojen vasen lohko pystyy paremmin vastaanottamaan kielellisiä impulsseja, ja se saakin alusta alkaen enemmän harjoitusta kuin oikea ja kehittyy toiminnallisesti dominoivaksi jo ennen kouluikää. Kulttuurimme rakentuu vahvasti vasemman aivolohkon taitojen varaan. Kielellisen materiaalin osuus muistin vastaanottamasta havaintoaineksesta arvioidaan kuitenkin vain noin 20-prosenttiseksi, kaikki muu tulee eri aistien avulla syntyvien mielikuvien kautta. Kun pyritään merkittäviin oppimistuloksiin, tarvitaan oikean aivolohkon luovaa, mielikuvaprosesseihin perustuvaa tuotosta. (Mts. 11–12.)

Keskeinen tekijä oppimisessa on luonnollisesti hyvä muistin toiminta. Monikanavaisen mielikuvaoppimisen tehtävänä onkin juuri nopeuttaa ja kehittää muistin toimintaa. Koska muistiaineksen painuminen kestämuistiin edellyttää enkoodausta, tietoista aktiivista harjoittelua, tuloksia saadaan vain, kun muistettavaa materiaalia prosessoidaan omien elämysten, kokemusten ja ymmärryksen kautta. (Mts. 13–14.)

SUGGESTOPEDIA

Suggestopedia on bulgarialaisen psykiatrin, tri Lozanovin luoma pedagoginen järjestelmä. Se on ollut esikuvana useimmille muille suggestiopohjaisille menetelmille, joita on kehitetty useissa maissa sekä lännessä että idässä. Suomeen suggestopedia saapui 1970-luvun lopulla. Sitä käytetään eniten kielten mutta myös muiden aineiden opetuksessa kaikilla koulutuksen tasoilla sekä yrityskoulutuksessa. Menetelmää alettiin käyttää ensin aikuisten kieltenopetuksessa ja varsin varhain myös peruskoulussa. Vuosina 1984–92 toteutettiin virallinen suggestiopohjaisen integroidun opetuksen kokeilu peruskoulun yläasteella (ks. KHJ 1989).

Kuluvan vuoden syyslukukaudella Turun yliopistossa tarkastettiin ensimmäinen suggestopedista kielenopetusta käsittelevä väitöskirja (Ilpola-Häni 1995).

Suggestopediassa pyritään vapauttamaan oppijan henkiset voimavarat, purkamaan negatiiviset sisäiset mallit ja sitä kautta kehittämään oppimistaitoja. Tavoitteita ovat dynaamisuus, kokonaisvaltaisuus, oppijakeskeisyys ja vahva vuorovaikutteisuus.

Musiikin ja mielikuvien avulla pyritään avaamaan yhteys oikean aivolohkon mielikuvaprosesseihin ja vapauttamaan tiedostamattoman voimavaroja. Samaan suuntaan vaikuttaa miellyttäväksi koettu opetustilanne, siinä vallitseva ilo ja rentous sekä taiteen avuksi käyttö. Laajoja tieto- ja taitomääriä omaksutaan kokonaisvaltaisesti mahdollisimman monen aistin mielikuvaprosessien välityksellä. Omaksuttuja tietoja ja taitoja pyritään aktivoimaan oppijan oman elämyksen, kokemuksen ja ymmärryksen kautta kielelliseksi tai muuksi tietoiseksi toiminnaksi. (Lindh 1995: 7.)

Suggestopedian keskeisiä käsitteitä on luonnollisesti suggestio. Lozanov käsittää suggestion ulkopuoliseksi ärsykkeeksi, joka vaikuttaa tunnepitoisesti ajatteluun, tuntemiseen ja tahtomiseen. Kaikki opetustilanteen ulkoiset tekijät, esimerkiksi luokahuoneen sijainti, koko, sisustus, valoisuus tai pimeys, rauhallisuus tai levottomuus, vaikuttavat siis tiedostamattomaan suggestiivisesti. Oppijat prosessoivat oppimistilanteeseen liittyvät tekijät jollakin henkisen aktiivisuuden tasolla. Suggestopedisen menetelmän tavoitteena onkin purkaa negatiivisia suggestioita ja vahvistaa positiivisia. Opettajan antamilla suorilla ja erityisesti epäsuorilla suggestioilla on luonnollisesti keskeinen merkitys. Hänen tulisi hallita »kaksitasoinen käyttäytyminen»: tiedostaa käyttämänsä kielen, ilmeittensä ja eleittensä sisältämät suggestiot. (Lozanov 1978: 251–271.)

SANASTON OPETUS
SUGGESTOPEDISELLA
OPPITUNNILLA

Kieltenopetuksen suggestopedinen perusoppimateriaali käsittää Lozanovin ohjeiden mukaan 10 laajaa, oppilaiden äidinkielelle käännettyä tekstiä, joiden tulisi muodostaa yhtenäinen, kommunikatiivinen kokonaisuus. Eri äidinkieliä puhuvia oppilaita varten tekstit käännetään kuitenkin yhteiselle kielelle, tavallisesti englanniksi. Opetuksen perusyksikkö on kahdeksan oppitunnin sykli, josta kaksi tuntia käytetään tekstin »syöttöön», neljä toiminnallisiin harjoitukseen eli aktiviteetteihin ja kaksi opitun synteisiin. (Lozanov 1978: 271–279.) Käyn läpi yhden syklin opetuksen vaihe vaiheelta keskittyen siihen, miten sanastoa opetetaan. Suggestopediassa opetetaan silti kielen kaikkia osa-alueita, myös kielioppia.

Otan mallini ulkomaalaisille, aikuisille kielenoppijoille järjestetyn suggestopedisen kurssin alkupuolelta. Oppilaat ovat jo päässeet opinnoissaan vauhtiin, saaneet tai valinneet suggestopediassa olennaiset roolit ja ehtineet jo kehittää niitä omaehtoisesti. He ovat selvillä oppituntien rakenteesta, ja heidän toivotaan tulevan ns. konserttitunnille valmiiksi virittyneinä uuden materiaalin vastaanottamiseen. Opettaja on edellisellä tunnilla herättänyt myönteisiä odotuksia, positiivisia suggestioita opittavaa aineistoa kohtaan.

Tässä oppimistilanteessa on suggestiivisen ympäristön merkitys poikkeuksellisen tärkeä. Tauon aikana opettaja on poistanut luokasta edellisen tunnin työn jäljet ja luonut visuaalisin ja musiikin keinoin tyyn-tä, meditatiivista tunnelmaa. Hän jakaa uudet tekstit ja lukee ne sopivin tauotuksin kolmeen kertaan, ensin ilman musiikkia oppilaiden seurattessa käännöstä. Tässä yhteydessä opettaja voi antaa tarpeellisia selityksiä tekstiin, mutta hän ei analysoi

rakenteita tai sanastoa. Oppilaat voivat toistaa repliikkejä opettajan mallin mukaan.

Seuraavaksi teksti luetaan musiikin kanssa. Musiikki ei ole taustalla, vaan opettaja sovittaa siihen äänensä ikään kuin yhdeksi instrumentiksi. Lukutavan tulee olla selkeä ja dramaattinen. Opettaja voi nostaa esille sanoja ja rakenteita, joita hän haluaa korostaa. Toisessa konserttiluvussa teksti luetaan luonnolliseen tapaan, sisällön mukaisin korostuksin. Oppilaat eivät seuraa paperista tekstiä vaan kuuntelevat silmät kiinni, rentoutuneina. (Lozanov 1978: 270–271.)

Musiikin ja äänen yhteisvaikutuksella ja suorilla suggestioilla saadaan oppijoissa aikaan aivojen vireystilan lievä lasku. Tätä edistää vielä se, että musiikin annetaan soida teoksen tai sen osan loppuun asti tekstiluvun päätyttyä. Tunti päätetään hiljaisuuden vallitessa. Oppilaat lukevat tekstin illalla ennen nukahtamistaan ja aamulla heti herättyään. Muita kotitehtäviä ei anneta. (Mts. 272.)

Sanaston mieleenpainamisen kannalta suggestopedinen konserttivaihe on erittäin tehokas. Se avaa yhteydet mielikuvaprosesseihin. Sanat esiintyvät kontekstissa, hauskassa dialogissa: kerrotaan ennestään tuttujen henkilöiden uusista vaiheista, joihin oppilaiden on helppo samastua.

Varsinkin ensimmäisessä konsertissa opettaja voi painottaa sanan sanahahmoa. On päätelty, että koska kieltä opitaan kuulun ja luetun kautta, ortografinen ja fonologinen muoto ovat sanojen mieleenpainamisessa keskeisiä, ja että sanahahmo on tärkeä »mentaalisen leksikon» organisointiperiaate. (Aalto 1994: 98.) Suomen kielen sanat ovat kuitenkin rakenteeltaan vaikeita oppia varsinkin muihin kieliryhmiin kuuluvia äidinkieliä puhuville opiskelijoille. Ammattitaitoisesti toteutettu konserttiluku tarjoaa mahdollisuuden keskittyä fonologiseen ja ortografiseen sanahahmoon ennen

▷

sanan kytkeytymistä kontekstiin. Samasta syystä ovat alkeisopetuksessa suositeltavia rytmikkäät lyhyet tekstit, »rapit», lorut, hokemat, viisut jne. Sanat alkavat »istua suuhun», kun niitä voi vähän »maistella»: »Savour the sounds of the words! Direct the language to the students' inner microphone for better retention and recall!» (Schmid 1984).

Toisessa konserttiluvussa koko tekstin viesti korostuu ja sanojen on tarkoitus painua muistiin kontekstissaan. Tässä vaiheessa käytetään usein barokkimusiikkia, koska sen hitaiden osien poljento luo tyynen tunnelman, ja näin on helpompi herättää yhteydet mielikuviin, jotka assosioituvat uuteen tietoainekseen. Tässä opettajalla on halutessaan erinomainen tilaisuus korostaa suomen kielen esteettisesti vaikuttavia piirteitä. Opiskeltavan kielen kokeminen kauniiksi on vahva positiivinen suggestio. Seuraavat neljä oppituntia käytetään opitun aktivointiin. Oppijat käsittelevät oppimaansa kieliaiasta syventyen ja ankkuroiden sen keston muistiin. Sanasto opitaan siis oikeastaan vasta tämän sosiaalisen aktivoinnin aikana, joka eroaa jyrkästi edeltävästä näennäispassiivisesta vaiheesta.

Suggestopedisen syklin teemana voi olla vaikkapa asuminen ja koti. Edellisellä tunnilla passiivisesti opittu aines käsitellään nyt eri puolilta niin hyvin, että oppilaat voivat turvallisesti aloittaa varsinaisen aktiivoinnin. Tekstin dialogit luetaan ja mieluummin myös näytellään. Mahdollisimman monipuolisia mielikuvia luoden otetaan lähituntumaa tekstin päähenkilöiden ystäväperheen kotiin, jonne oppijat on kutsuttu ensivierailulle. Opettaja voi testata tekstinymmärtämistä kehottamalla oppijoita peittämään käänköpalstan ja pyytää heitä kääntämään tekstin omin sanoin. Hän voi poistaa tekstistä joitakin keskeisiä sanoja ja panna oppilaat hakemaan ne muististaan. Tässä vaiheessa voidaan käsitellä sa-

noja myös analysoiden, tarkastella niiden rakennetta ja muodostumistapaa jne.

Vasta tämän jälkeen aloitetaan opitun työstäminen keston muistiin. Toimintamalleja on lukemattomia; mm. kinesteettisiä harjoituksia, pelejä, leikkejä, tanssia ja pantomiimeja käytetään runsaasti. Rytmii, liike ja laulu ovat muistiinpainamisessa tärkeitä elementtejä. Niitä käyttäen oppimisen herättely ja muistikoodien luominen tapahtuvat samanaikaisesti isoja aivoja ennen aikaisesti kuormittamatta. Kaukaiset esivanhempammekin siirsivät traditiota kalevalaisella laulannalla tuhansia vuosia aivojen luonnollisten muistitaitojen avulla! (Lindh 1995: 14.)

Yksinkertainen rytmiiikka voi aktivoida monia alkeistason taitoja. Tansseja voi kehittää itse tai yhtä hyvin voi opettaa vaikkapa helppoja kansantansseja ryhmälleen. Erilaisilla peleillä ja leikeillä voi aktivoida sanastoa ja samalla piristää pitkän työpäivän jälkeen väsyneitä oppilaita. Dramatisointi, sketsit ja roolileikit aktivoivat monipuolisesti sekä sanaston muistiin painamista että sen mieleen palauttamista.

Oppilaat saavat — tai valitsevat — heti ensimmäisellä suggestopedisellä tunnillaan roolin, joka innostaa heitä mielikuvituksen käyttöön. Rooleja on suurelta osin kiittäminen siitä hilpeästä tunnelmasta, joka tunteilla usein vallitsee. Huumorilla on tärkeä osansa, kun halutaan avata yhteys mielikuvaprosesseihin; Lindhin (1995: 7) mukaan sitä on läsnä kaikissa hyvissä oppimistilanteissa ja muissa luovan tuottamisen tilanteissa. Huumori rasvaa väylät mielen eri osiin ja avaa uusia näkökulmia tavallisiinkin tapahtumiin.

Oma näkökulma taas on se elämys, joka siirtyy pitkäaikaiseen muistiin (mts. 13). Se tulee vahvasti käyttöön, kun siirrytään käsittelemään kodin ja asumisen teemaa oman roolihenkilön elämässä. Oppilaat voivat esimerkiksi suunnitella oman asuntonsa,

sen sijainnin ja sisustuksen piirtäen tai maalaten, jotkut myös kirjoittaen, esimerkiksi kirjeessä omaisilleen. Tähän toimintaan uppoudutaan yleensä perin pohjin; asuminenhan on yksi elämän perusasioita. Useimpien mielikuvitusta kiehtoo erityisesti unelmien talon suunnittelu.

Suggestopedinen aktivointi on aina vuorovaikutteista. Oppilaat esittelevät toisilleen talojaan, ja ne voidaan panna näytteille. Oppimateriaalissa esiintyvä sanasto ei tässä vaiheessa yleensä riitä, vaan sanoja joudutaan hakemaan lisää. Opettaja onkin sijoittanut seinille tarkoitukseen sopivaa sanastomateriaalia. Sanakirjan käyttöön annetaan niin ikään ohjausta. Oman asunnon suunnittelun lisäksi kodin ja asumisen teemaa voi aktivoida monin muinkin tavoin, suunnitella esim. asunnon ostamista, vuokraamista tai rakentamista, lukea lehdestä asuntopalstoja, vastata ilmoituksiin, käydä neuvotteluja asunnonvälitystoimistossa myyjänä tai ostajana jne. Asuminen eri maissa ja kulttuureissa on hedelmällinen aihe, josta pystytään harjoittelun jälkeen käymään kiinnostavia, asiapitoisia keskusteluja.

Synteesivaiheessa yhdistetään vastaopittua aikaisemmin opittuun ja opittua pyritään käyttämään luovemmin kuin aktiivoinnin edellisessä, analyttisessä vaiheessa. Oppilaat voivat esimerkiksi panna toimeen arkkitehti- ja sisustuskilpailun asiakkaan tai asiakasryhmän toimeksiannosta. Tuotokset asetetaan näytteille ja tekijät esittelevät ja perustelevat niitä, joskus myös kirjallisesti. Näyttelemiseen innostuneet oppilaat voivat laatia sketsin teemaan liittyvästä aiheesta ja päättää syklin teatteriesityksellä. Synteesin lopulla oppilaille annetaan syklin teemaan aiheeltaan ja sanastoltaan niveltävä, kääntämätön teksti, johon sisältyy useita ennestään tuntemattomia sanoja. Opettaja opastaa tekstin analysoinnissa ja antaa vihjeitä ymmärtämisstrate-

gioiden kehittelyyn.

Toimintajaksojen tulee muodostaa joustava, dynaaminen kokonaisuus, jossa tavoitteena on opittavaksi valitun aineiston monipuolinen, monille eri oppijatyypeille soveltuva harjoittelu. Suggestopedinen opetus on aina yksilökeskeistä ja pyrkii vapauttamaan jokaisen oppijan potentiaaliset kyvyt. Mahdollisimman laajasti varioiva kokonaisuus ottaa huomioon useat aistikanavat ja oppimistyyli.

SUGGESTOPEDISEN SANASTONOPETTAMISEN SYSTEMAATTISUUTTA

Suggestopedinen kielenopetus on kommunikatiivista: oppijoissa pyritään herättämään omaehtoinen viestinnän tarve. Sanastoa opitaan ennen muuta epäsuorasti; sitä hän tarvitaan tärkeäksi koetun viestin perillemenoon. Myös Aalto (1994: 101) painottaa sanaston epäsuoran oppimisen tärkeyttä.

Sanastoa opetetaan aina portaittaisesti: se esitellään syklin kahdella ensimmäisellä oppitunnilla ja juurrutetaan kuusi oppituntia käsittävän toiminta- ja synteesivaiheen aikana. Sanat esiintyvät kontekstissaan, osana mielikuvitusta kiehtovaa, juonnellista, dialogimuotoista jatkokertomusta. Opettaja nostaa sanoja esiin ensimmäisessä konserttiluvussa sanahahmoa painottaakseen; toisessa konsertissa konteksti ratkaisee lukutavan. Harjoitteluvaiheessa voidaan käyttää sanaluettelotakin, mutta aina jonkin kontekstin tarpeiden mukaisesti.

Suggestopedistä menetelmää käyttävä opettaja tekee eron sanan reseptiivisen ja produktiivisen tiedon välillä. Osa sanoista jätetään tarkoituksellisesti reseptiivisen tiedon varaan. Runsas ja intensiivinen tekstien lukeminen kehittää tietoa sanan hahmosta ja merkityksestä, vaikka oppijoita ei ohjatakaan sanan käyttöön. Suggestopedisiin

▷

oppimateriaaleihin kuuluu myös kääntämättömiä tekstejä, joiden tarkoituksena on ohjata oppijoita päättelämään sanojen merkitystä kontekstin avulla ja kehittää sen kautta ymmärtämisstrategioita. Produktiiviseksi valittu aines prosessoidaan syvältä ja monipuolisesti, eri aistikanavien mielikuvia ja luovaa mielikuvitusta käyttäen. Oppimisessa pyritään omaehtoiseen tuottamiseen ja todellisen viestintätarpeen herättämiseen. Näissä tavoitteissaan suggestopedinen sanastonopetus tulee lähelle kognitiiviseen psykologiaan pohjautuvaa elaborointiteoriaa. (Elaborointiteoriasta ks. esim. Kristiansen 1994a, 1994b.) ■

AIRA PARVIAINEN

Vantaanrinne 8 A 6, 01730 Vantaa

LÄHTEET

AALTO, EIIJA 1994: Alussa on sana — systemaattisuutta sanaston opettamiseen. — Eija Aalto & Minna Suni (toim.), Suuntaa suomenopetukseen — tuntu-maa tutkimukseen s. 93–117. Korkeakoulujen kielikeskuksen selosteita 4. Jyväskylä.

ILPOLA-HÄNI, PEIJA 1995: Suggestopedinen kielenopetus ja sen arviointia: oppilaiden näkökulma. Turun yliopiston julkaisuja – Annales Universitatis Turkuensis C 113. Kasvatustieteiden tiedekunta, Turun yliopisto. Turku.

KHJ 1989 = Suggestopedia suomalaisessa koulussa. Raportteja koulukokeiluista. Kouluhallituksen julkaisuja 14. Valtion painatuskeskus, Helsinki.

KRISTIANSEN, IRENE 1994a: Elaborointiteorian ja skeemateorian sovellus vieraskielen harjoitteluun ja testaukseen (I). – Tempus 2 s. 5–11.

—— 1994b: Elaborointiteorian ja skeemateorian sovellus vieraskielen harjoitteluun ja testaukseen (II). – Tempus 3 s. 5–11.

LINDH, RAIMO 1995: Suggestiopohjaisesta pedagogiikasta. – Helsingin yliopiston Vantaan täydennyskoulutuslaitoksen julkaisuja 11 s. 7–24.

LOZANOV, GEORGI 1978: Suggestology and outlines of suggestopedy. Gordon and Breach, New York.

SCHMID, CHARLES 1984: Learning in new dimensions. The Lind Institute manual, San Fransisco.